

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVI підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

22 лютого 2024

Київ 2024

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 406 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 11 від 22.04.2024)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;

Члени редколегії Балабаниць А.В., доктор економічних наук, професор;
Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Булатова О.В., доктор економічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор;
Толпежніков Р.О., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 22 лютого 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

3. Самсонов В.В., Сільвестров А.М., Тачиніна О.М. *Методологія наукових досліджень та приклади її використання*: Навч. посібник. К.:НУХТ, 2022. 385 с.

4. Туриніна О. Л. *Методологія та методи психологічного дослідження*: навч.-метод. посіб. / О. Л. Туриніна. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

Григор'єва Вікторія
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права
Маріупольський державний університет

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Розуміння справедливості та її вплив на право досліджували в різні часи філософи та юристи різних країн. Певна обмеженість розвитку філософсько-правової думки в нашій країні спостерігається у період радянських часів, пов'язаних з пануванням марксизму-ленінізмом, як обов'язкової ідеології, що безперечно призвело до певного кризису праворозуміння. Падіння радянського режиму супроводжувалося глибоким кризисом світогляду, що потребувало формування наново основних уявлень про закономірності, цінності та принципи права. Багатогранність поняття справедливості, як-то: соціальний, економічний, етичний, політичний, а також розвиток суспільства створює підґрунтя для подальшого розвитку досліджень. В різні часи розвитку суспільства погляди щодо цінностей права було різним від повного заперечення, як то емпірики, які за основу покладали тільки факти тому цінності вважали фікцією та метафізикою. Більш традиційною є думка, що цінності права створюють базис та цілі загальносоціальних функцій та є «важливим фактором розвитку права як дієвого та реального соціального консолідатора» [3,с. 121-122].

На сучасному етапі розвитку українського державотворення проблема справедливості постає особливо гостро, у підтвердження тези, що «люді вдаються до лексики справедливості, коли вони стикаються з реальним або уявним прикладом несправедливості» [1]. Щодо актуальності запиту суспільства на справедливість визначала свого часу екс-голова Верховного суду В. Данішевська [6], обґрунтовуючи динамічним розвитком українського суспільства та змінами уявлень про належне і справедливе, подібне твердження зробив й голова Верховного Суду С. Кравченко, інформуючи про виклики, що постали перед судовою владою в умовах війни [2]. Це особливо гостро відчувається у судовій системі, так як довіра до судової влади «необхідна суспільству і громадянам, які мають бути

впевнені, що в судах працюють добросовісні та високопрофесійні судді. І що в судах будуть захищені їх права, інтереси та свободи» [7].

Грунтовні наукові дослідження загальнотеоретичних положень щодо принципів права було здійснено Богиніч О.Л., Гришук О.В., Козюбра М.І., Козловський А.А., Колодій А.М., Панкевич О.З., Погребняк С.П., Рабінович С.П., Сливки С.С. та інші. Принцип справедливості був предметом дослідження за галузями права у працях Чернеги В.М., Примака В.Д., Голубевої Н. Ю., Максимов С.І., Музики А. А., Навроцького В. О., Сташиса В. В., Тація В.Я., Тертишника В.М. та інші.

Здійснюючи аналіз досліджень представників юридичної науки створюються уявлення про багатозначність точок зору і що до поняття (категорії) справедливості так і щодо співвідношення справедливості і права. Однак у цих дослідженнях відсутня єдність що саме є справедливість для права. Так пропонується, що: це є властивість права, або якість права (навіть деякі науковці поєднують (отождествлюють) ці поняття); це функція чи сутність права; то це є система вимог до права, або принцип права, або взагалі правової діяльності; також це повністю тотожні поняття; право як форма реалізації втілення справедливості, де право де коли розуміється як закон, який пропонується протиставляти праву з можливістю позбавлення справедливості – як неправовий.

Справедливість є однією з найбільш складних та багатограних філософсько – правових категорій, що є важливішою духовною цінністю, яка пронизує матеріальні, соціальні, політичні, правові сфери життєдіяльності людей. Еволюцію (генезис) уявлень про справедливість поділяють на основні етапи: етичний, соціальний та правовий.

Справедливість у правовому значенні як вже зазначалося трактується юридичною наукою у багатьох концепціях, а саме як: властивість права, загально-правовий принцип, властивість права. Кожна позиція науковців має абсолютне право на життя та фактично між ними не має явних протиріч, але за аналізом усіх розумінь (трактувань) можна зробити висновок, що справедливість комплексним поняттям, яке поєднує такі елементи, як рівність, диференціація та індивідуалізація, тобто особи на взаємин мають право певного відносного стану рівності та нерівності, у відповідності чого здійснюється розподіл тягот або блага.

Декілька схожа позиція українського правника, щодо розуміння справедливості через права людини. На його думку «справедливість – це завжди суб'єктивність, вона розуміється передусім як проекція власних інтересів. Навіть загальні інтереси, нав'язуванні суб'єкту, не сприймаються ним як справедливі, якщо суперечать його особистим інтересам» [5, с. 13].

Справедливість найважливіша філософська проблема, яка має особливе значення для теорії держави та права, однак трактується неоднозначно. Її не можна категорично визначити як юридичну категорію, але як соціальний та етичний критерій права, втілена у нормах

права, вона набуває юридичні риси та стає внутрішньою закономірністю права, а також за допомогою якого здійснюється зовнішня оцінка права та держави.

Безперечно, що формування поняття справедливості як однієї із істотних та історично сформованих цінностей права стає мірилом «якості» права або постає за мету довести його у відповідність до справедливості. Підтримуючи ідею справедливості запропонованою О. Грищук «як основній правовій цінності належить визначальна роль у розумінні права, побудови його інститутів у формуванні вимог, що ставляться перед правовим регулюванням відносин у сучасному суспільстві. Відповідно процес конвергенції справедливості права здатний виступити гарантією ефективності права, а отже, підтвердити його цінність як найбільш дієвого соціального регулятора» [4,с.240].

Отже принцип справедливості задає критичний оціночний масштаб саме тому його реалізація у конкурентному суспільстві обумовлений рівнем його соціального, а що й більш навіть важливо, культурного розвитку, системою цінностей, які прийняті у суспільстві та легалізовані (санкціоновані) владою держави. Тому сучасні наукові розробки проблеми справедливості, та співвідношення справедливості і права набувають особливого значення у період історичних змін як спроба вирішення гострих протиріч між основними політичними, етнічними й соціальними групами на засадах узгодження інтересів.

Література:

1. Cahn E. Justice. - Jn: International encyclopedia of Social sciences. L., 1968. Vol.8. P.346.
2. Голова Верховного Суду та суддя Великої Палати ВС провели зустріч зі студентами ННІ права. *За матеріалами пресслужби Верховного Суду України* URL: <https://knu.ua/news/12970>
3. Горобець К.В. Аксиосфера права: філософський і юридический дискурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2013, 218 с.
4. Грищук О. В. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий аспект: [монографія] Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. 268 с.
5. Козловський А. А. Справедливість як гносеологічний принцип права Ерліхівський збірник. Вип. 3. Чернівці: ЧНУ, 2002. С. 11-17.
6. Пошелюжна Х. Велика Палата Верховного Суду спрямовує розвиток практики шляхом застосування принципів справедливості, розумності і добросовісності. Судовий вісник № 11 (175)URL: <https://pravo.ua/articles/naprjamok-ruhu/>

7. Усик Г. Запит на справедливість нині є найбільш пріоритетним у нашому суспільстві. URL: <https://hcj.gov.ua/news/grygoriy-usyk-zapyt-na-spravedlyvist-nyni-ye-naybilsh-priorytetnym-u-nashomu-suspilstvi>

Камардіна Юлія
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права
Маріупольський державний університет

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ПРАВА ЛЮДИНИ

На сьогоднішній день, заходи щодо реагування на глобальну зміну клімату становлять загрозу для здійснення широкого кола прав людини. До таких відносять, зокрема право на сприятливе довкілля, індивідуальні права на життя, на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я, на достатній рівень життя, що включає достатнє харчування, одяг та житло, на воду, на майно, колективні - на самовизначення та права корінних народів. Враховуючи ризики для реалізації вищезгаданих прав людини в цих умовах, вимагає окремого вивчення питання про можливість їхнього правомірного обмеження в контексті реагування на зміну клімату.

Наслідки зміни клімату вже спричиняють або можуть призводити до порушення таких прав громадян:

- право на життя: додаткова смертність внаслідок хвиль спеки, ризики захворювань та додаткової смертності внаслідок поширення та спалахів небезпечних хвороб, руйнування скотомогильників у зоні вічної мерзлоти.

- право на сприятливе довкілля: погіршення якості повітря внаслідок природних пожеж, погіршення якості води, втрата лісів через пожежі.

- право на вибір місця проживання: вимушена зміна місця проживання через паводки, повені, посуху та інші надзвичайні ситуації.

- доступ до продуктів харчування та чистої води через втрату врожаю та загрозу продовольчій безпеці, погіршення якості питної води;

- право безперешкодно користуватися своїм майном: руйнуванням об'єктів інфраструктури та житлових будівель при надзвичайних обставинах, що загрожують життю нації.

Слід відзначити, що в більшості міжнародних заяв про права людини та зміну клімату підкреслюється потенційний несприятливий вплив зміни клімату на права на життя, харчування, воду, здоров'я, житло, розвиток та самовизначення[1; 2; 3]. Ці права перелічені в